

«ئېلىپبە» نى باشلىدۇق

قوللىنىدىكى بۇ ئېلىپبەنى بۇرۇن تۈزۈلگەن بارلىق ساۋات چىقىرىدىغان كىتابلاردىن پەرقلىق باشلىدۇق. بۇرۇنقى ئېلىپبەلەردە ھەرپلەرنىڭ سانى ۋە شەكىللىرى تۈزۈلگەنسىمۇ كۆپىيىپ بارغان ئىدى. بۈگۈنگىچە ھەرپلەرنىڭ ھەممە شەكىللىرى پارچىلاپ ئۆگىتىلگەن بولۇپ ئۇيغۇرچىدىكى 32 ھەرپ پارچىلىنىپ 144 يەتكۈزۈلگەن ئىدى. ھەتتائى ۋە ئى تاۋۇشنىڭ شەكىللىرى ئاۋۇتۇلۇپ سەككىزگە يەتكۈزۈلگەن. بۇنىڭ بىلەن بالىلارنىڭ ساۋات چىقىرىشىغا بەزى قولايلىقلار بولغان ئىدى. ئەمەلىيەتتە ھەرپلەرنىڭ مېغىزى پەقەت بىر بولۇپ قالغان شەكىللىرى ئۇلاپ يېزىلىش سەۋەپلىك ئوتتۇرىغا چىققان ئىدى. مەسىلەن، سوزۇق تاۋۇشلاردىكى ھەمىزلىك بېزەك نەزەردىن ساقىت قىلىنغاندا شەكىلنىڭ ئاساسەن بىر ئىكەنلىكى مەلۇم. شۇڭا بۇ كىتابتا ھەرپلەرنىڭ مېغىزلىق شەكىلىنى ئۆگىتىپ قالغان شەكىللىرىنى ئۆلىنىپ كەلگەن يەردە رەڭلەش ئۇسۇلىنى قوللاندىق.

پەرزەنتلىرىمىزگە ھەرپلەرنى تونۇتۇش بىلەن بىللە ئۇيغۇر تىلىدىكى ئەڭ كۆپ ئىشلىتىلىدىغان بوغۇم شەكىللىرىنىمۇ بىللە ئۆگىتىپ ماڭدۇق. ئۇيغۇر تىلىدا گەرچە كۆپ قوللىنىلىدىغان بوغۇم شەكلى ئالتە بولسىمۇ بۇنىڭ ئىچىدە ئەڭ كۆپ ئۇچرايدىغىنى ئۈزۈك تاۋۇشلار بىلەن كەلگەن يېپىق بوغۇملاردۇر. ئۇيغۇرچىدا «ئات» شەكلىدە كەلگەن بوغۇم %40.3، «سۇ» شەكلىدىكى بوغۇم %12.5، «تاش» شەكلىدىكى بوغۇم %19 بولۇپ، سۆزلەر مۇشۇ ئۈچ خىل بوغۇم شەكلىنىڭ قاتلىنىشىدىن ھاسىل بولىدۇ. شۇڭا كىتابتا بىز يۇقارقى ئۈچ بوغۇم

شەكىلدە كەلگەن سۆزلەرنى تەكىتلەپ ئۆتتۇق. ئۇيغۇر تىلىدا بىر بوغۇملۇقتىن تۆت بوغۇملۇققىچە سۆزلەر ئەڭ كۆپ بولغىنى ئۈچۈن بۇنىڭدىن ئۇزۇن سۆزلەرنى كىرگۈزمەسلىككە تىرىشتۇق. بوۋىمىز مەھمۇت قەشقەرىمۇ «دىۋان» دا تۆت بوغۇملۇقتىن ئارتۇق سۆزلەرنى كىرگۈزمىگەن ئىكەن.

كىتابقا كىرگۈزىلىدىغان مەزمۇنلارنى تاللاشتا شىئېر قوشاقلارغا كۆپرەك سەھىپە بېرىلدى. چۈنكى نەسىرى ئەسەرلەرنىڭ جۈملىسى ئۇزۇن، قۇرۇلمىسى مۇرەككەپ، سۆزلىرى تۈرلىنىشچان بولغاچقا بالىلارنىڭ يېشىغا، سەۋىيەسىگە ۋە پىسخىك ئالاھىدىلىكلىرىگە ئۇيغۇنلىرى كۆپ بولمايدىكەن. شىئېرلاردا تىل يېنىك، سۆزلەر قىسقا ۋە تۈرلۈك مۇرەككەپ قوشۇمچىلاردىن خالى بولغاچقا بالىلارغا بەكرەك ماس كېلىدىكەن. شىئېرلاردىكى ئاھاڭدارلىق بالىلارنىڭ ئەستە ساقلىشىغا قولايلىق بولىدىكەن. مۇشۇ سەۋەپلەر بىلەن كىتابنى گۈزەل بالىلار نەزمىلىرى بىلەن بېزەشنى راۋا كۆردۇق.

بىز بالىلار ئۈچۈن تۈزۈلگەن بۇ دەرسلىككە ھازىرچە ئۇلارنىڭ يېشىغا ماس كەلمەيدىغان، چوڭلارغىلا خاس ئىدىئولوگىيە، مەزھەپ ۋە مەسلەكلەرنى تەبىئىيلىكتىن مۇستەسنا شەكىلدە قەستەن كىرگۈزۈپ قويۇشنى ئىلمىيلىك دەپ قارىمىدۇق. بۈيۈكلىرىمىز ئارزۇ قىلغان دىن، دۆلەت، ھۆرلۈك، مۇستەقىللىق، ئىدىئولوگىيە، دېگەنگە ئوخشاش مەزمۇنلارنى مەزكۇر كىتابنىڭ يۇقۇرى يىللىقلار ئۈچۈن تۈزۈلۈش ئالدىدا تۇرغان قىسمىدا ۋە تارىخ ۋە دىن دەرسلىكلىرىگە سىڭدۈرگەيمىز. شۇڭا بۇ دەرسلىكتىكى مەزمۇنلارغا قاراپ تۈزگۈچىلەرنىڭ مەيدانى، ئىددىيەسى ۋە غايىسى ھەققىدە ئارتۇقچە پەرەزلەردە بولۇش بەھاجەت.

كىتابنى تۈزۈش جەريانىدا ۋەتەندە نەشر قىلىنغان كىتاب، ژۇرنال ۋە توربەتلەردىكى ئەسەرلەرنى ئىشلەتنۇق. ئەپسۇسكى، ئاپتورلار بىلەن ئالاقە قىلىش قولايلىق بولمىغانلىقى ئۈچۈن ئۇلارنىڭ رۇخسەتنى ئالالمىدۇق. ئېلىپبەدىكى بەزى شەكىل، رەسىم ۋە قىستۇرمىلارنى ۋەتەندىكى ئېلىپبە ۋە مۇناسىۋەتلىك كىتابلاردىن ئالدىق. ئەمما ئېكىلىرىنىڭ بىخەتەرلىكىنى كۆزلەپ ئىجازەت ئېلىش ئىمكانىمىز بولمىدى. شۇڭا بۇ جەھەتتىكى ئۆزىمىزنى ئوقۇرمەن ۋە ئىجادىيەتچىلەرنىڭ قوبۇل قىلىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

مەزكۇر كىتابىمىزنىڭ ئىككىنچى قىسمىغا كىرگۈزۈلگەن يازغۇچىمىز ئابدۇلھەكىم باقى ئىلتەبىرنىڭ «خوراز چىلايدۇ» دېگەن ئەسىرىگە ئىسمى يېزماي قاپتۇ، سەۋەنلىكىمىزنى كەچۈرگەي. كىتابتىكى بەزى تېكىستلەردە چۈشۈپ قېلىش، خاتا بولۇپ قېلىش ۋە مۇجمەل بولۇپ قېلىشتەك مەسىلىلەر كۆرۈلۈپتۇ. بىز بۇنداق كەمچىلىكىمىزنى بويىمىزغا ئالىمىز ۋە ئەپۇ سورايمىز.

ئاخىرىدا، مەن بۇ كىتابنىڭ چىقىشىغا خالىس رىغبەتتە، ياردەمدە، دۇئادا بولغان دوستلىرىمغا تەشەككۈر ئېيتىمەن. سىلەردەك ئۇيغۇرنىڭ ئۈنسىز غېمىنى يەيدىغان، دەردىگە تەمەسىز دەرمان بولىدىغان، ھەق يول ۋە ھەققانى داۋا ئۈچۈن زېھنىنى، پۇلىنى ۋە ۋاقتىنى ئايىمايدىغان دوستلىرىم بولمىغان بولسا، بۇ كىتابنى نەشر قىلدۇرۇش مۇمكىن بولمايتتى.

مۇندەرىجە

- 1 كۆكلەيدىغان ھەرپلەر
5 «ئا»غا ئامراق ئاداشلار
6 «ئە» بىلەن ساۋاقداشلار
7 «ئو»غا ئوخشار ئورغاقلار
8 «ئۆ»م ئوينايدۇ ئوماقلار
9 «ئۈ»زۈم ئۈزدۈق باراڭدىن
10 «ئۇ»چۈپ ئۆتتۈق ھويلاڭدىن
11 «ئى»نى ھەممە ماختايدۇ
12 «ئې»نېمىشقا يىغلايدۇ
13 بىر بوغۇملۇق سۆزلەر
16 قول تۇتۇشتى ھەرپلەر
18 ئىككى بوغۇملۇق سۆزلەر
20 ئۈچ بوغۇملۇق سۆزلەر
21 سوراپ ئۆگىنەي، ئويناپ ئۆگىنەي
28 سوزۇق تاۋۇشلار
29 ئېلىپبەنى سىزىپ بەر
31 ھەممە ھەرپ قولايكەن
34 ئويناق ھەرپلەر
36 ھەرپلەر باغچىسى
40 خوراز مەن قوقۇق
42 چۈمۈلە

- 43 قونچاق مۈشۈك
44 كىسىر، كىسىر چاشقان
45 كەل قارلىغاچ
46 قاراۋۇل كۈچۈك
48 خامان لاي-لاي
49 قەشقەردىكى بالىلار
51 كارىزچى تۇرپان
52 ئەتكەن چاي
53 ياتار قۇملۇق پۇشۇلداپ
54 ئېيتىڭلارچۇ تۆڭلەر
55 سىناق سوئاللار
59 ئوينايدىغان بالا بارمۇ
60 پومزەك
62 بالىلار
63 تال چۈنقىم
64 سايەم
66 قوشاق ئېيتايلى
67 ئاق تېرەك، كۆك تېرەك
68 تېپىڭلارچۇ ئۇ نېمە
72 كۆكلەيدىغان سوئاللار
73 قوش تەۋسىيە جۇپ سوئال
78 مېھمان پەسىللەر
79 سۆيۈملۈك رەڭلەر

80	بۇلۇت مېھمان بول، دېدى
82	كۈن توقاچ
83	دوست تۇتايلى قۇشلارنى
84	ھەسەن - ھۈسەن
85	يامغۇر ياغدى شار - شار
86	بۇلدۇقلىغان سوئاللار
88	گۈزەل ئارزۇ
89	مومامسەن تارىم
90	كەلسەڭ دوستۇم ۋەتەنگە
92	ئامان بول ۋەتەن
94	ئۇيغۇر يوق يەردە
95	رامزان كەلدى
96	دۇئادا قولۇم
99	پىچىرلىغان سوئاللار
102	سۇسىز توشقانلار
104	ئاچكۆز تىيىن
105	ئويۇنچى مايمۇنچاق
109	ئۈچ ھۇرۇن
111	كارامەت بۆدۈنە
114	دادا، سەن نەدە
116	ۋىچىرلىغان سوئاللار

ئۇيغۇرچە بەك ئاسانكەن

كۆكلەيدىغان ھەرپلەر

قوۋناق ھەرپلەر

ياڭاق

گۈل

كالا

نان

مايمۇن

لەگلك

هەرە

ۋېلسپېت

«ئا»غا ئامراق ئاداشلار

ئا + ت = ئات

ئا + ب = ئاب

ئا + ن = ئان

ت + ئا = تئا

ب + ئا = بئا

ن + ئا = نئا

ئا

ھەرپلەردىن سۆز قۇراشتۇرايلى

ئاتا ئانا ئانا ئانا ئانا ئانا

«ئە» بىلەن ساۋاقداشلار

ئە + پ = ئەپ

ئە + ل = ئەل

ئە + ك = ئەك

پ + ه = پە

ل + ه = لە

ك + ه = كە

ئە

ھەرپلەردىن سۆز قۇراشتۇرايلى

ئەتە ئەنە كەكە بەكە ئاپا كانا كالا

ئال بال پال پەن بەل كەل تەن ئاتە ئالە

«ئو» غا ئوخشار ئورغاقلار

ئو+ؤ=ئوؤ

ئو+ه=ئوه

ئو+ڭ=ئوڭ

ؤ+و=ؤو

ه+و=هو

ڭ+و=ڭو

ئو

ھەرپلەردىن سۆز قۇراشتۇرايلى

ئوت ئون ھال ھاك ھاڭ ھون ھەل تاڭ تەڭ

توپ تول پول توك توك ئوتا توۋا توپا نوتا ۋاھ

«ئۆ» م ئوينايدۇ ئوماقلار

ئۆ + م = ئۆم

ئۆ + س = ئۆس

ئۆ + ي = ئۆي

م + ۆ = مۆ

س + ۆ = سۆ

ي + ۆ = يۆ

ئۆ

ھەرپلەردىن سۆز قۇراشتۇرايلى

ئۆت ئۆڭ تۆت تۆك نۆل كۆم كۆل مۆڭ مەن مەڭ

ماي مال موم پەم ساي سەن سۆي يات يەم يۆلە

«ئۈ» زۈم ئۈزدۇق باراڭدىن

ئۈ = ز + ۈ

ئۈ = ز + ۈ

ئۈ = چ + ۈ

ز = ز + ۈ

چ = چ + ۈ

ئۈ

ھەرپلەردىن سۆز قۇراشتۇرايلى

ئۈن چۈش تۈپ تۈك سۈت چاپ چەپ چاك چەك

چۆپ چۆل چۆك چۈمۈلە ئۈزۈم ئۈزۈمە ئۈچۈن كۈچ

«ئۇ» چۇپ ئۆتتۇق ھويلاڭدىن

ئۇ + ق = ئۇق

ئۇ + ف = ئۇف

ئۇ + ر = ئۇر

ق + ئۇ = قۇ

ف + ئۇ = فۇ

ر + ئۇ = رۇ

ئۇ

ھەرپلەردىن سۆز قۇراشتۇرايلى

ئۇن ئۇز ئۇچ قۇر قۇت قۇل قۇم قاپ قال قاچ رەت
رەڭ زەر ئاق ئوق تار يەر چاق ئوقۇ ئۇرۇق قۇرۇق

«ئى» نى ھەممە ماختايدۇ

ئە + خ = ئەخ

ئە + ش = ئەش

ئە + ج = ئەج

خ + ي = خى

ش + ي = شى

ئە

ھەرپلەردىن سۆز قۇراشتۇرايلى

ئىت ئىس خوش خاتا خاپا خام خاس خار جاپا

جام جاي جەڭ جەم جۇت ئات ئام شاش قارشى

«ئې» نېمىشقا يىغلايدۇ

ئې + گ = ئېگ

ئې + غ = ئېغ

ئې + د = ئېد

ع
ب
:

ھەر بلەردىن سۆز قۇراشتۇرايلى

ئېگەر ئېغىل ئېدىر گال گاس گەپ گەج گۈل گۆش

ئۈگەن غار غاز غەم دات دان داپ داس دار دەل

بىر بوغۇملۇق سۆزلەر

ئات ئال ئاق ئاش ئاچ ئاڭ ئاز ئاي ئاغ ئاھ
ئەپ ئەت ئەل ئەگ ئەڭ ئەر

ئوت ئوق ئوڭ ئون ئوۋ ئوي ئون ئوت ئوچ
ئوق ئور ئوز ئود ئوف ئول ئوھ ئوت ئوز ئوس
ئوم ئوي ئوز ئون

يۇقىرىقى سۆزلەردىن تاللاپ جۈملە تۈزۈڭ.

ئۈلگە: ئاش ئەت.

تاپ تاج تاخ تار تاز تاس تاش تاغ تاق تاڭ
تال تام بار باس باش باغ باق بال باي پار
پاك پال پاه جان جاي چاپ چاغ چاق چال
چاي خال خام خان داپ داس دان زال ساپ
سات ساق سال سان ساي شات شار شال شام

يۇقىرىقى سۆزلەرنى ئىشلىتىپ ئۈچ جۈملە تۈزۈڭ.

ئۈلگە: سۇدا تاش بار.

غار غاز قاپ قات قار قاز قاش قاق قال قان
كان گار گاس گال لاي ماس ماڭ مال ماي
نام نان ھال ھاي ھاھ ھاھي ئت ئس ئش

يۇقىرىقى سۆزلەرنى ئىشلىتىپ ئۈچ جۈملە تۈزۈڭ.

ئۈلگە: گارغا توپ ئات.

قول تۇتۇشتى ھەرپلەر

تېرەك

گىلاس

پۇتبول

پايپاق

كەپتەر

ئەينەك

ئەدىيال

بېلىق

ئالما

چامغۇر

تېلېفون

چاشقان

سامسا

ئىشتان

بېھى

ئىككى بوغۇملۇق سۆزلەر

ئانا ئاتا ئالما ئارا ئەنجۈر ئەتلەس پەلەي بۇغداي
كىتاب پاشا پىياز توشقان پالتا جەرەن مەجىت
چانا پىچاق قىلىچ چۆمۈچ خوراز خوشخوي دەرەخ
دۇتار چايدان راۋاب گىردە زەنجىر مېغىز ژورنال
پارىژ سائەت سامساق رېلىس تورۇس شاپتۇل ئىشچى
يېمىش ئاداش غورا سېغىز ئۇلۇغ فونتان نېفىت

يۇقىرىقى سۆزلەرنى ئىشلىتىپ ئۈچ جۈملە تۈزۈڭ.

ئۈلگە: توشقان سەۋزىگە ئامراق.

قەشقەر قېيىق قايماق كەمپۇت سومكا ئىشك ئۆرۈك
 گىلەم چىلگە ياتاق يېڭى غازاڭ لۆڭگە چىلان
 لاچىن مايمۇن بىلىم قەلەم ناغرا تەڭنە قوغۇن
 ھالقا مېھمان ئوغلاق دوپپا نوتا ئۇۋا تۇرنا ئۇزۇن
 ئۆتۈك دۆشە ئۈزۈك ۋەتەن ھالۋا ئېيىق سېرىق
 ئىلغۇچ گىلاس ياردەم يولۋاس كىيىم قەلەي

يۇقىرىقى سۆزلەرنى ئىشلىتىپ ئۈچ جۈملە تۈزۈڭ.

ئۆلگە: مەن يېڭى قەلەم ئالدىم.

ئۈچ بوغۇملۇق سۆزلەر

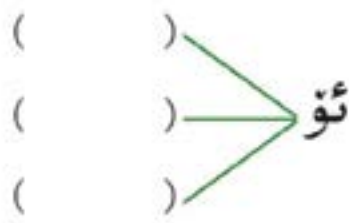
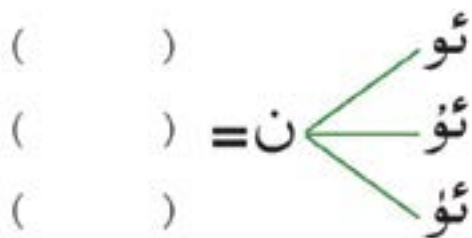
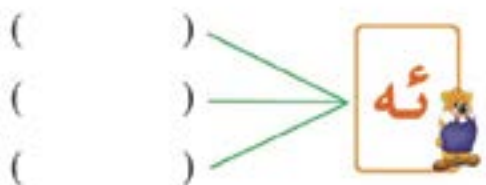
ئايگۈزەل ئەسسالام باراۋەر پاراشۇت تارازا جاراڭلىق
چرايلىق خاتىرە دېرىزە رىۋايەت زىراپە سالامەت
شاتۇتى غەلىتە تېلېفون قاراقچى كېپىنەك گېزىتچى
يورۇڭقاش لەتىپە ماشىنا ھارۋىكەش ئويۇنچۇق
ئۆگىنىش ئۈرۈمچى ۋەسىيەت ئېلىپبە ئىرادە يوپۇرماق

يۇقىرىقى سۆزلەرنى ئىشلىتىپ ئۈچ جۈملە تۈزۈڭ.

ئۈلگە: شاتۇتى ماڭا «ئەسسالام» دېدى.

سوراپ ئۆگنەي، ئويناپ ئۆگنەي

1. سۆز ياسىيالايمەن.

2. رەسىم بىلەن تۇتاشتۇرايلى.

ئات

ئانا

ئاتا

نان

سائەت شار

ئانار شوتا

ئارا تۇرنا

3. جۈملە بىلەن رەسىمنى تۇتاشتۇرايلى.

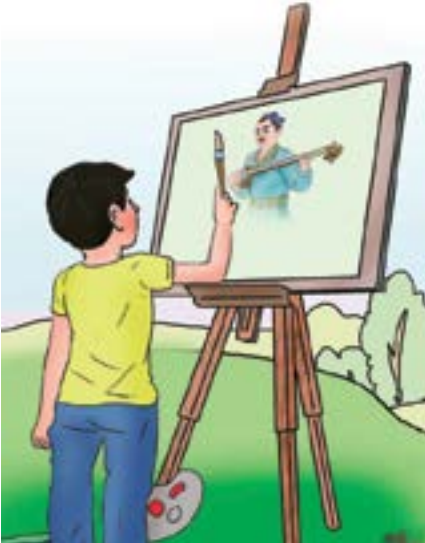

سانىيە سۇ سەپتى.

ئاينۇر ئەينەك سۈرتتى.

ئاتام ئوت ئوتىدى.

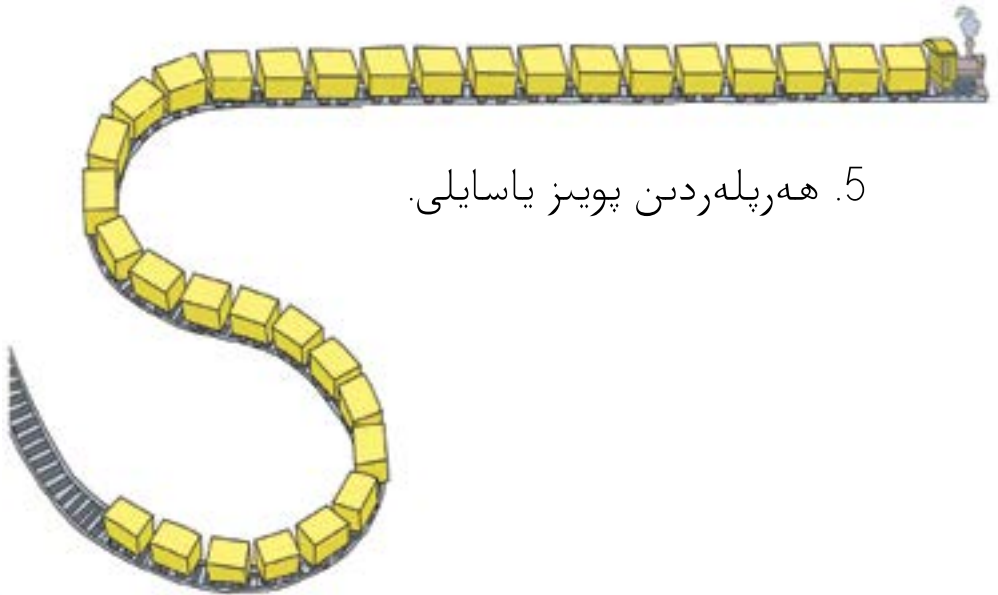
روزي رەسىم سىزدى.

4. رەسمگە قاراپ جۈملە يازايلى.

Handwriting practice lines consisting of two sets of three horizontal lines (top solid, middle dashed, bottom solid) in pink and blue colors.

5. ھەرپلەردىن پويىز ياسايلى.

6. تاپماق ئويۇنى (كاتهكچىدىن سۆز تېپىڭ)

ر	ئۇ	ن	ل	ى	د	س	ئا	د	ب
ئا	چ	م	ئا	غ	ر	ئا	س	ژ	ئا
س	ق	ئو	ت	ئا	د	ئە	ئا	د	ز
ت	ئۇ	ئا	ئا	ھ	ئە	ت	غ	ئا	ئا
ى	چ	ق	ن	ئۇ	م	ى	ل	غ	ر
غ	ى	ق	ى	ي	ې	ر	ئا	ئى	ز
ش	م	س	ت	غ	ل	گ	م	ن	ئۇ
ئە	م	ژ	ئو	ئو	ى	ئو	ى	ئە	ر
ن	ئە	پ	ز	ر	ش	ل	ن	د	ئۇ
ئا	ن	ئا	ت	ن	ئو	ف	ئە	ئە	ق

7. قانچە ئېلىپبە ناخشىسى بىلىسىز؟ قايسى ناخشا سىزگە ئەڭ ياقدۇ؟ قايسىنى يازالايسىز؟

8. تۆۋەندىكى رەسىمنىڭ نەرى كەم؟ خەتنى ئوقۇپ
تولۇقلاپ سىزنىڭ.

9. توغرىسىنى تاللاڭ.

ئون بەش - ئۈمبەش	بۆلۈنگەن - بۆلۈڭگەن
ئىنتام - ئىمتىھان	كۈنلۈك - كۈللۈك
ئاشكۆز - ئاچكۆز	ئۇقتۇرۇش - ئۇختۇرۇش
كۇچار - كۇچا	ئەككەن - ئەگكەن
ئۇچتۇرپان - ئۇچتۇرپان	تىلىكى - تىلىكى

ئاداش ھەرپلەر

ئا

ئى

ئۆ

سوزۇق تاۋۇشلار

ئۆ

ئابدۇۋەلى ئايۇپ

ھەمزە يۈكى بار،
يىلتىز-كۆكى بار.
بەكمۇ ئوخشايدۇ،
قوشماق ھەرىپلەر.

ئۆ

«ئا» غا ئاداشلار،
«ئە» گە قولداشلار.
«ئى» غا ياقمايدۇ،
«ئى» دىن يۇۋاشلار.

«ئو» دەك ئورغاقلار،
«ئۆم» كەن ئوماقلار.
«ئو» زۇم ئۈزۈپتۇ،
«ئو» زۇن تۇماقلار.

ئۇ

ئو

ئېلىپبەنى سىزىپ بەر

ئابدۇۋەلى ئايۇپ

دادا، بىللە ئوينايلى،
ھەرپلەرنى يېزىپ بەر.
ئوتتۇز ئىككى ئاداشنى
رەسىم قىلىپ سىزىپ بەر.

سەككىز سوزۇق بېشىدا،
ھەمزە دېگەن بۇدۇشقاق،
ياغاچ قۇلاق چېكىت، پەش،
بىر بولالماس ئۇرۇشقاق.

تۇخۇم باسار «ب»، «پ»، «ي»،
«ف»، «ق» ياتار تۈگۈلۈپ.
ئوخشاپ قالار «ۋ» «ژ» غا،
بېشى كەتسە بۇزۇلۇپ.

«ئوقيا» دىكى «يا» بىلەن،
«ز» قوشۇلسا ياز بولار.
«ي» ئورنىغا «غ» كەلسە،
ئۇچۇپ كېتەر «غاز» بولار.

چېكىت، چىش ۋە ھەمزە يوق،
«د»، «ر»، «ل»، «م» ئوڭايىكەن.
رەسىم سىزىپ ئويناشقا،
ھەممە ھەرپ قولايىكەن.

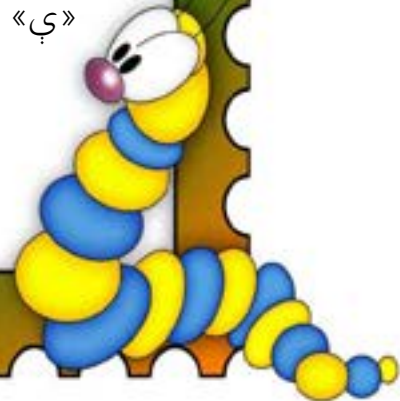
ھەممە ھەرپ قولايىكەن

ھەرپلەر دوست، ئاداشكەن،
بىر بىرىگە ئوخشاشكەن.
«ي» نىڭ ئىككى چاقى بار،
«ى» قوزغالماس يۇۋاشكەن.

«س» نىڭ بېشى بوش ئىكەن،
«ش» نى باسار ئۈچ تال تاش.
«گ» نىڭ قېشى قوش ئىكەن.
«ې» دىن تامار ئىككى ياش.

«ر» بىلەن «ز» قېرىنداش
«ج» «چ» «خ» لار سىرداشكەن.
«چ» دىن قاچقان ئۈچ چىكىت
«ژ» ئۈستىگە چاپلاشكەن.

«ب» «پ» باسسا تۇخۇمنى،
«ت» كۆتۈرۈپ يۈرۈپتۇ.
«ن» قويندا ئاۋايلاپ،
«د» غا ھەرگىز بەرمەپتۇ.

«ف» «ق» ياتار يانمۇ يان،
 «ئو» «ئۆ» بىر جۈپ ياراشقان.
 «ك» نىڭ يۈكى «ل» دا يوق،
 «ئا» «ك» تەتۈر قاراشقان.

ۋ ۋ
 ق ق
 ق ق
 ق ق
 ق ق

«ۋ» «ۋ» كىيىپ يېڭى بۆك،
 «ۋ» غا بەكمۇ ياراپتۇ.
 دوپپا كەيسە ھەمزىجان،
 «غ» ئاداش دەپ قاراپتۇ.

ق ق
 ق ق
 ق ق
 ق ق

ھەمزە دېگەن بۇدۇشقا،
 «ئە» ئۈستىگە ھاپاشكەن.
 بارلىق پەشلەر چېكىتلەر،
 ھەرپلەرگە ئاداشكەن.

ئويناق ھەرپلەر

ئابدۇۋەلى ئايۇپ

م يۈزى يۇمۇلاق،
ق تېنى ئۇزۇنچاق،
غ يا ئەمەس قۇمچاق
ف ئوماق ھەرپلەر.

س يىلاندەك مايماق،
غ غازدەك سوزۇنچاق،
ق دۆدەك دوغىلاق،
ف دومباق ھەرپلەر.

ۋ

باشتا بۆكى بار،
بەلدە يۈكى بار.
كۆزىدە كۈلكە،
قوۋناق ھەرىپلەر.

ۋ

ۋ

خ

ج

چ

يازسام كۆرۈنەر،
ئوماق ھەرىپلەر.
ئوينايمىز بىللە،
ئويناق ھەرىپلەر.

ھەرپلەر باغچىسى

1. ھەرپلەرنى سۆزلەر بىلەن تۇتاشتۇرايلى.

خوراز تارىخ مىجىت ئوسما چۆمۈچ

2. ھەرپلەرنى تېپىپ ئوخشاش رەڭدە بويىيالايمەن.

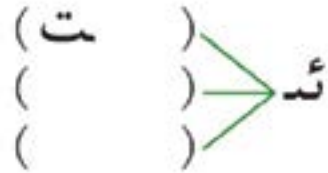
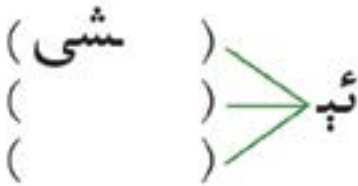
د ۋ ھ ز

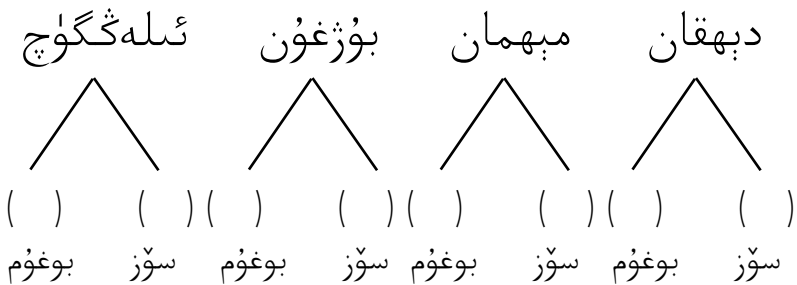
3. قوشۇپ ئوقۇيالايمەن.

4. سۆز ياسىيالايمەن.

5. تۆۋەندىكى سۆزلەرنىڭ قانچە ھەرپ ۋە قانچە بوغۇمدىن تۈزۈلگەنلىكىنى دەپ بېرەلەيمەن.

6. تۆۋەندىكىلەرنىڭ نامىنى يازالايمەن.

ھويلامدا بار ھايۋانلار

خوراز مەن قوقۇق

زاماندىن پاكزات

تسكى، توك-توك-توك،
ئۆيدە ئادەم يوق.
كىمسەن «يوق» دېگەن؟
خوراز مەن قوقۇق.

خوراز بولساڭ سەن،
مېكىيان قېنى؟
يامانلاپ كەتتى،
ئاز ئىمش دېنى.

تسكى، توك-توك-توك،
ئۆيدە ئادەم يوق.
كىمسەن «يوق» دېگەن؟
خوراز مەن قوقۇق.

خوراز بولساڭ سەن،
قېنى چۈجەڭ يوق؟
يامانلاپ كەتتى،
ئۆينى دەپ سوغۇق.

تسكى، توك-توك-توك،
ئۆيدە ئادەم يوق.
كىمسەن «يوق» دېگەن؟
خوراز مەن قوقۇق.

سەن خورازمۇ سەن،
ئاۋازىڭ بوغۇق؟
خوتۇن-بالاڭ يوق،
كۆڭلۈم بەك مۇڭلۇق.

تسكى، توك-توك-توك،
ئۆيدە ئادەم يوق.
كىمسەن «يوق» دېگەن؟
خوراز مەن قوقۇق.

قىچقىرىپ باققىن!
تەندە مادار يوق.
سەن قانداق قوق-قوق؟
ئۆيۈڭ ئەڭ سوغۇق.

يەنە ئاش-نان يوق،
بەدەندە جان يوق.
تاجى بارلاردا،
سەن كەبى خار يوق.

چۈمۈلە

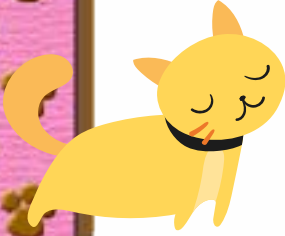
ئابدۇۋەلى ئايۇپ

چۈمۈلە يۇ چۈمۈلە،
يولۇڭ قەيەرگە.
كۈندە ئوزۇق توشۇيسەن،
چۈمۈلۈپ تەرگە.

چۈمۈلە يۇ چۈمۈلە،
بەلباغ بېلىڭدە.
پىلدەك يۈكنى توشۇيسەن،
قىلدەك تېنىڭدە.

قونچاق مۈشۈك

ئەرەكن داۋۇت ئوغۇز

مەن ئوينسام ئوينايدۇ،
مياڭ، مياڭ مۈشۈكۈم.
ئىككى كۆزى چىرايلىق،
ئاغزى، بۇرنى تۆشۈكۈم.

يەيدىغانغا گۆشى يوق،
گۆشكۈمۇ ھەم خوشى يوق.
ۋايىجان، ۋايىيە دېمەيدۇ،
تەگسە تاياق ياكى ئوق.

بولدىكەن چىداملىق،
قونچاق مۈشۈك مۇشۇنداق.
چۈمۈللىلەر كېلەرمۇ،
ئەتە تويغا چىللىساق.

كسەر، كسەر چاشقان

ئابدۇۋەلى ئايۇپ

كسەر-كسەر چاشقان،
خالتا كۆرسە ئاچقان.
ئانام ياققان توقاچنى،
چىشلەپ، غاجاپ قاچقان.

كسەر-كسەر چاشقان،
ئاشنى بۇزۇپ چاچقان.
بارار يېرى ئەخلەت،
يەيدۇ ئاشقان-تاشقان.

ئوغرى بولغاچ چاشقان،
مۈشۈك ئۇنى باسقان.
نەدە بولسا ئۇر-ئۇر،
ھەر بۇلۇڭدا قاپقان.

كەل قارلىغاچ

ئابدۇۋەلى ئايۇپ

قارا قانات، ئاق قورساق،
ئوماق قارلىغاچ.
قاراپ قالدىم ئۇۋاڭغا،
سېنى سېغىنغاچ.

سەن كەلمسەڭ قارا قىش،
قونۇپ قالغۇدەك.
مۇز ياغدۇرۇپ يۇرتۇمغا،
تۇرۇپ قالغۇدەك.

كەل قارلىغاچ، قارلىغاچ،
باھار بولۇپ كەل.
قاقشال يەرگە يامغۇردەك،
ياغار بولۇپ كەل.

قاراۋۇل كۈچۈك

ئابدۇۋەلى ئايۇپ

ئۆيگە قارايمەن،
كۆلگە قارايمەن،
باغچام رەڭگارەڭ،
ھۇشيار قوغدايمەن.

قارغا، قۇشقاچلار،
گۈلنى چوقالماس.
چاشقانلار ئۆيدە،
ناخشا ئوقالماس.

ھەر يەرگە چىچماس،
مىكيان ھاززۇل.
بولغاچ ھويلىدا،
ئۆزەم قاراۋۇل.

ئامراق مەھەللەم

خامان لاي- لاي

ئابدۇۋەلى ئايۇپ

بۇغداي پىشتى،
ئوخشاپ ھاي- ھاي.
ئورۇپ كەلدۇق،
ھايال قالماي.

تۇلۇق سالدۇق،
خامان بولدى.
ئەنجە يۇمشاپ،
سامان بولدى.

دان ئايرىلىپ،
تاغدەك بولدى.
تاماق ئەتسەك،
ياغدەك بولدى.

قەشقەردىكى بالىلار

ئىززەتگۈل ساتتار

باغقا باشلاپ كىرەر دەپ،
ئانار ئۈزۈپ بېرەر دەپ،
شەربەت سىقىپ چىقار دەپ.
بىز سىلەرنى ئىزدەيمىز،
قەشقەردىكى بالىلار.

مول داستىخان سالار دەپ،
تاتلىق تۈرۈم تىزار دەپ،
چايغا ناۋات سالار دەپ.
بىز سىلەرنى ئىزدەيمىز،
قەشقەردىكى بالىلار.

ساتارنى ئالسۇن دەپ،
نۇزۇگۇمغا چالسۇن دەپ،
جۇشقۇن ساما سالسۇن دەپ.
بىز سىلەرنى ئىزدەيمىز،
قەشقەردىكى بالىلار.

چامغۇر بولساق يۇلار دەپ،
قوغلاشماقتا ئۇتار دەپ،
بىزگە ياغلىق تۇتار دەپ.
بىز سىلەرنى ئىزدەيمىز،
قەشقەردىكى بالىلار.

جاڭگاللارغا باشلار دەپ،
توشقانغا تور تاشلار دەپ،
كاۋاپتىن چوغ چاچرار دەپ.
بىز سىلەرنى ئىزدەيمىز،
قەشقەردىكى بالىلار.

كارىزچى تۇرپان

ئابدۇۋەلى ئايۇپ

ئويغىنىپ دەپتۇ،
دېھقان بولاي مەن.
باغ-ئېتىزغا سۇ،
ئىزدەپ تاپاي مەن.

بۇلاقنى بويلاپ،
كولاپ بېقىپتۇ.
يەر ئاستىدىن سۇ،
باشلاپ چىقىپتۇ.

قازغان ئېرىقنى،
كارىز ئاتاپتۇ.
سۇسىز زېمىندا،
باغچا ياساپتۇ.

تۇرپان بۇرۇندىن،
باتۇر بالىكەن.
تەڭرىتاغ ئاتا،
تارىم ئانىكەن.

بىر چۈش كۆرۈپتۇ،
سەھەردە تۇرپان.
قولدا كەتمەن،
ئالدىدا ساپان.

ئەتكەن چاي

ئابدۇۋەلى ئايۇپ

چاي چاي،
ئەتكەن چاي.
تەمى دىلغا
ياققان چاي.

جۇشقۇن قىلار
يۈرەكنى.
كۈچلۈك قىلار
بىلەكنى.

يۈكسەلدۈرەر
تىلەكنى،
ھۇرۇنلۇقنى
تەپكەن چاي.

ياتار قۇملۇق پۇشۇلداپ

ئەخمەتجان تۇرۇپ بەگتۈرك

كۈلەر قۇملۇق كۆزلەردەك،
قۇياش قىيا باققاندا،
ئاپتاپ چوغدەك لېۋىنى،
يۈزلىرىگە ياققاندا.

گاھى شىردەك ھۇۋلايدۇ،
ئىشك قېقىپ توۋلايدۇ.
نەشتەر ئۇرۇپ شۇم بوران،
يۈرىكىنى چاققاندا.

گاھى يۇمۇپ كۆزىنى،
دېمەستىن ھېچ سۆزىنى،
ياتار ئېغىر پۇشۇلداپ،
ئاي ئاسماندا ماڭغاندا.

ئېيتىڭلارچۇ تۆڭلەر

ئابدۇۋەلى ئايۇپ

ئەي تۆڭلەر، تۆڭلەر،
كەلدىڭلار كىن قەيەردىن.
چۆچەك ئېيتىپ بېرىڭلار،
سىلەر بارغان شەھەردىن.

ئاڭلاڭلار ئەي بالىلار،
كەلدۇق بۈگۈن ئۇيغۇردىن.
توقاچ تۇتتى موماڭلار،
يېڭى چىققان تونۇردىن.

ئۇيغۇردىكى باغلاردا،
قۇشلار دۇتتار چالار كەن،
يايلاقلاردا تايچاقلار،
ئەر كىن ساما سالار كەن.

مەھەللىدە بالىلار،
كەپتەر، كەكلىك باقار كەن.
ئۆستەڭلەرگە چۈمۈلۈپ،
دولقۇن بىلەن ئاقار كەن.

سناق سوئاللار

1. قەشقەردە بالىلار نېمە ئوينىيدۇ؟ قەشقەردىكى ئويۇنلار، ئۆيلەر ۋە يوسۇنلار ھەققىدە بىر قانچە جۈملە يېزىڭ.

2. ئەگەر «قەشقەردىكى بالىلار» دېگەن شېئىرنى «تۇرپاندىكى بالىلار» دەپ ئۆزگەرتسەك قانداق بولار؟ قەشقەر دېگەن سۆزنىڭ ئورنىغا خوتەن، ئاقسۇ، كورلا، ئارتۇچ، قومۇل دېگەن يۇرتلارنىڭ ئىسمىنى قويۇپ بېقىڭ ۋە پەرقلەرنى سۆزلەپ بېرىڭ.

3. چوڭلاردىن ئۇيغۇردا تۆگىگە ئائىت قانداق ماقالىلار بار، سوراپ بېقىڭلار. ئۆلگە: «تۆگىنى دەپ تۆگىدىن قۇرۇق قاپتۇ».

4. نېمە ئۈچۈن قاراخانلار دۆلىتىنىڭ شاھلىرى ئۆزىنى بۇغراخان دەيدۇ؟ نېمىشقا ئۇيغۇرلاردا بۇغرا دېگەن فامىلى كۆپ ئۇچرايدۇ؟ بۇغرا دېگەن سۆزنىڭ مەنىسىنى بىلىپ كېلىڭلار. تۆگىنى قۇملۇقتىكى قولتۇق دەپ تەسەۋۋۇر قىلىڭلار ۋە شۇ ماۋزۇدا بىر ئابزاس يېزىڭلار ۋە رەسىم سىزىڭلار.

5. ئەتكەن چايىنى قەيەرلەردە كۆپ ئىچىدۇ؟ ئاناڭلاردىن سوراپ بېقىڭلار. ئەتكەن چاي ئېتىش ئۇسۇلىنى سوراڭلار ۋە يېزىپ كېلىڭلار.

6. داداڭلاردىن «ئەنجە، چەش، خامان، تۇلۇق، باشاق، ئېڭىز، ساپان، سۆرەم» دېگەن سۆزلەرنىڭ مەنىسىنى سوراپ بېقىڭلار.

7. مۇنۇ خامان ناخشىسىنى ئوقۇپ بېقىڭلار:

خامان ناخشىسى

سەلكىن چىقسا بۇغدايدىن،
سامان ئايرىدۇ.
ئۇرۇق تۇغقان دوستلاردىن،
زامان ئايرىدۇ.
خامان تەپكەن ئات كالا،
ئوت-چۆپ چاينايدۇ.
بىكار ياتقان ئىتقا دەپ،
كېپەك قاينايدۇ.
تەڭشەلمىگەن جاھان بۇ،
يامان يايىدۇ.
ياخشىلارغا ھويلىدا،
ھوقۇش سايرايدۇ.

8. تەكلىماكان دۇنيا بويىچە ئەڭ چوڭ قۇملۇقمۇ؟ قۇملىشىپ كېتىشنىڭ سەۋەبى نېمە؟ تەكلىماكان قانداق شەكىللەنگەن؟ قۇمدىن نېمىلەر ياسىلىدۇ؟ ئۇيغۇرلاردا قۇم بىلەن قانداق كېسەللەر داۋالىنىدۇ؟ ئاناڭلاردىن قۇم ھەققىدە قوشاق، ھېكايە ۋە ماقالىلارنى سوراڭلار. «قۇتسىز قۇدۇققا كىرسە قۇم ياغار» دېگەن ماقالىنىڭ مەنىسىنى يېزىپ كېلىڭلار.

9. تۆۋەندىكى داستىخاندا نېمىلەر بار؟

10. بالا نەگە ماڭدى؟ كالا نېمە دەيدۇ؟ رەسىمدىكى نەرسىلەرنىڭ ئىسمىنى يېزىڭلار ۋە رەسىمگە قاراپ بەش جۈملە يېزىڭلار.

A vibrant, cartoon-style illustration of a boy standing in a lush green field. The boy is wearing a brown t-shirt, dark blue jeans, and a black cap with white patterns. He is holding a soccer ball with his right foot. To his left is a wooden signpost with a white rectangular sign. The sign contains the text 'ئوينايديغان بالا بامۇ؟' in pink. The background features a large, multi-colored rainbow arching across the sky, a bright sun with rays, and two fluffy white clouds. A large green tree stands to the right of the boy, and several pink flowers and mushrooms are scattered in the foreground.

ئوينايديغان بالا بامۇ؟

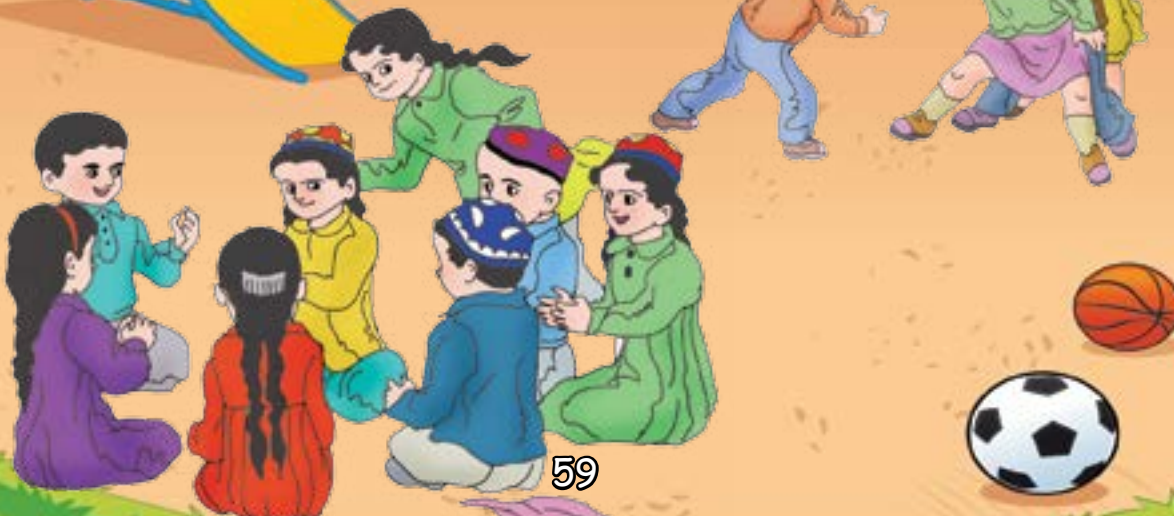
ئوينىدىغان بالا بارمۇ

ئابلىكىم ھەسەن

ئاق تاش، كۆك تاش،
دەريا بويى سۈزۈك تاش.
سېنىڭ بىلەن مەن ئاداش،
ئوينىدىغان بالا بارمۇ؟

ئوينىدىغان بالا بارمۇ؟
مۆرەيدىغان كالا بارمۇ؟
دۈپپۈر-دۈپپۈر ئاتلار بارمۇ؟
يايرايدىغان دالا بارمۇ؟

سۇنى كۆرسەم بېلىقمەن،
دەريا ئەمەس ئېرىقمەن.
قش ۋاقتىدا ئويناشقا،
چاتىدىغان چانا بارمۇ؟

پومزەك

زاماندىن پاكزات

پومزەك دۈگۈلەيدۇ،
ئۆيدە چۆرگۈلەيدۇ.
كەينىدىن بوۋاق،
قوغلاپ ئۆمۈلەيدۇ.

بوۋاق توختىسا،
توپمۇ توختايدۇ.
ئىككىسى شۇنداق،
ئويۇن ئوينايدۇ.

بوۋاق ھارغاندا،
توپمۇ ھارىدۇ.
بوۋاق ئۇخلىسا،
توپمۇ يېنىدا
ئۇخلاپ قالىدۇ.

ئىككىسى بىللە،
ئارام ئالىدۇ.
شۇنداق قىلىشىپ،
شۇنداق ئېتىشىپ،
ئاي-كۈنلەر ئۆتۈپ،
چوڭ بوپ قالىدۇ.

بىر سىرنى ئەمما،
ھېچكىم بىلمەيدۇ.
بوۋاق يوغىناپ،
توپ كىچىكلەيدۇ.

بالبالار

زۇنۇنجان مەمتىمن شۇكران

چەك قويۇلسا شوخلۇققا،
بۇقۇلدىغان بالبالار.
ئەركىلەتسەم، چۆجىدەك،
چۆكۈلدىغان بالبالار.

كىتابلار دان چاچقاندا،
چۇرۇقلىغان بالبالار.
تاشلاپ قويسام بىر سوئال،
پورۇقلىغان بالبالار.

سۈزۈك بۇلاق سۈيىدەك،
شىرىلدىغان بالبالار.
ئۇخلاپ قېلىپ پارتىدا،
خورۇلدىغان بالبالار.

تال چۈنقىم

تال چۈنقىم تېزراق چاپ،
ئورمانلىققا كېتەيلى.
ئۆيدىن يىراق دۇنيانىڭ،
سەرلىرىنى يېشەيلى.

ئورمانلىقتا ساز بارمۇ؟
كەتمەيدىغان ياز بارمۇ؟
شىلدەر-شىلدەر سۇلاردىن،
غاق-غاق قىلغان غاز بارمۇ؟

تېرەك بېشىدا ئاي بارمۇ؟
ئېرىق بارمۇ، لاي بارمۇ؟
قۇمۇشلارنى نەي قىلسام،
چالدىغان جاي بارمۇ؟

تال چۈنقىم تېزراق چاپ،
قالدىم مەن بەك ئالدىراپ،
بىز بارمىساق ئورمانغا،
سەرلەر قالار ياتسىراپ.

سايەم

زاماندىن پاكزات

كىرىۋالدى كەينىمگە سايەم،
يۈگۈرسەم يۈگۈرۈپ،
توختىسام توختاپ.
بىر ئوڭۇمدا ئۇ،
بىر سولۇمدا ئۇ،
بىر ئالدىمدا ئۇ،
بىر ئارقامدا ئۇ،
ئاۋارە شۇنداق،
قالمامدۇ ھېرىپ؟
كەتمەمدۇ ئۇسساپ؟

يانچۇقۇمدا بار،
بىر تال قۇرۇتۇم،
قالغانىمدۇ ئۇ
ئاشۇنى پۇراپ؟
ئۇنى ئىنىمگە
ئېلىپ ماڭغانىم،
بۇ سايە ئۇنى
ئالماس ئوغرىلاپ (- ھە)؟

ئانام چاقردى،
چۈشلۈك ئۇيقۇغا.
سايەم ئىشىكتە
قېپقالدى توختاپ.

كەتتۇق ئۇيقۇغا ،
ھېكايە ئاڭلاپ
ئىنىم قۇرتنى
غاجلاپ قاساپ.

سايەم ئىشىكتە
تۇرامدۇ ساقلاپ؟
ۋە ياكى ئۇمۇ
كەتتىمۇ ئۇخلاپ؟

يەنە ئەگشەر،
چىقسامەن ئويناپ.
ئۇ ماڭا ئامراق؟
بۇ بەلكى شۇنداق.

قوشاق ئېيتايلى

ئابدۇۋەلى ئايۇپ

كەلگىن جان ئاداش،
قوشاق ئېيتايلى.
يالغۇز قالمىغىن،
قوشلاپ ئېيتايلى.

قوشاق باشلىدىم،
ئىسمىم ئۇيغۇر ئاي.
ھەممە ھەرىپى،
بىلىمەن قويماي.

نۆۋەت مېنىڭكى،
ئىسمىم ئەرتوڭا.
داستانى باشلاي،
قۇلاق سال ماڭا.

ئىسمىم مۇستەقىل،
باتۇر بالىمەن.
ئۆيىنى ئوغرىدىن،
قوغداپ قالمەن.

ئاق تېرەك، كۆك تېرەك

- ئاق تېرەك

- كۆك تېرەك،

- بىزدىن سىزگە كىم كېرەك؟

- باتۇر ئوغۇل قىز كېرەك.

- باتۇر قىزنىڭ ئىسمى كىم؟

- ئىسمى ئۇنىڭ نادىرە.

- كۈچۈك يەتسە كېلىپ ئال،

سېپىمىزنى يېرىپ ئال.

تېپىڭلارچۇ ئۇ نېمە

ئابدۇۋايىت ئابلىز

1

تولۇن ئايدەك يۇمۇلاق،
پىشار ئوتتا قاقلىنىپ،
كۈنجۈت، پىياز، سىيادان،
تۇرار ئاڭا چاپلىنىپ.
ھەممە ئامراق يېمەكلىك،
تېپىپ بېقىڭ ئويلنىپ.

2

مەيلى ئاچقن ئىشكىنى،
ياكى كۆرگن تېلېۋىزور.
مەيلى سالغىن ئىمارەت،
ياكى ئولتۇر بەھوزۇر.

ئۇ بولغاچقا ئولتۇرۇپ،
قىلالايمىز مەشغۇلات.
بەرگەن ھەرخىل بۇيرۇقلار،
ئىجرا بولار شۇ زامات.
بولساڭ ئەگەر ئەقىللىق،
جاۋابىنى تېپىپ باق.

3

قوياش چىقسا شەرتىن،
ئۇ قارايدۇ شەرققە.
ئەگشىپ ئۇ قوياشقا،
كەچتە قارار غەربكە.

چېچەكلىرى ساپ-سېرىق،
يۈزى ئۇنىڭ توقاچ نان.
پەرۋىش قىلساڭ قانچىلىك،
بېرەر ساڭا شۇنچە دان.
تېپىڭ شۇڭا دوستلىرىم،
تېپىشماقتا كىم يامان؟

4

تۆت پەسلدە ۋىچىرلاپ،
ئۇچۇپ يۈرەر يېنىڭدا.
قۇرت تېرىپ يۈرىدۇ،
سەھرادىكى ئېڭىزدا.
پايدىسى بار زىيانسىز،
يۈرەر كوچا-كويۇڭدا.

5

باھار كېلىپ كۆكەرسە،
يەپ كېتىمىز ئارزۇلاپ،
قوي كالىلار تاللىشىپ،
يەپ توپمايدۇ ئاي ئايلاپ.
جاۋابىنى ئوماق دوست،
تېپىپ باققىن تېز ئويلاپ.

كۆكلەيدىغان سوئاللار

نامانجان تۇرسۇن قاراتېكىن

نېمە ئۈچۈن، نېمىشقا
ئاسمان ئېگىز، زېمىن پەس؟
مۇز تۇتمايدۇ يازدا سۇ،
قىشتا دەرەخ كۆكلىمەس؟

قۇنۇۋالغان دەرەخكە،
يوپۇرماقلار قۇشمىدى؟
باھار بىلەن تەڭ كېلىپ،
كەچكۈزگىچە ئۇچمىدى.
چوققىسىنى تاغلارنىڭ،
كىملىرى شۇنداق ئۇچلىدى؟

كۈن نېمىشقا يۇمۇلاق؟
يۇلتۇز تال-تال، ئاي ئورغاق؟
كۆكنىڭ ئىچى ئاغرىمدۇ،
ئۇسساپ كەتسە يەر قۇرغاق؟

بالىلىقتا ئۇلىنار،
خىياللارغا خىياللار.
ساددا خىيال ئىچىدىن،
ئۈنۈپ چىقار سوئاللار.

قوش تەۋسىيە جۇپ سوئال

ئوماق بالىلارغا تەۋسىيە

1. ئاتا-ئاناڭلاردىن كىچىك چاغلرىدا قانداق قوشاقلارنى يادقا ئالغانلىقى ھەققىدە سوراپ بېقىڭلار. قاچان، قەيەردە قانداق قوشاق بىلەن قانداق ئويۇن ئوينىغان بولسا شۇنى خاتىرىلەپ چىقساڭلار بولىدۇ. مەكتەپتە ئوينىدىغان ئويۇنلارنىڭ ئىسمىنى يېزىڭلار ۋە قانداق ئوينىلىدىغان بولسا سىزىپ ياكى يېزىپ كۆرسىتىڭلار.

2. رەسىمگە قاراپ ئويۇنلارنىڭ ئىسمىنى يېزىڭلار. قايسى ئويۇننى ئوينىغان بولساڭلار ئويناش ئۇسۇلىنى ئېيتىپ بېرىڭلار. ئويناپ باقمىغان ئويۇنلارنى ئاتا-ئاناڭلاردىن سوراپ ئويناپ بېقىڭلار.

ئاتا-ئانىلارغا تەۋسىيە

ئۇيغۇرلارنىڭ بېيىت ئېيتىش ئادىتى بار، بۇ ئادەت ھازىرمۇ قومۇل، تۇرپان قاتارلىق قەدىمى ئۇيغۇر يۇرتلىرىدا توپلاردا داۋام قىلماقتا. بۇ ئادەت يەنە مەشرەپلەردە مەۋجۇت. مەشرەپتىكى چاي تۇتۇش ئويۇنىدا بېيىت ئېيتىش ئادەتكە ئايلانغان. بۇ بۆلەكتە بالىلارغا ئانا تىل ئۆگىتىشنى قىزىقارلىق بىر ئويۇنغا ئايلاندۇرۇش مەقسەت قىلىنغان. شۇڭا ئاتا-ئانىلاردىن ئۆيدە پەرزەنتلەر بىلەن «بېيىت ئېيتىش ئويۇنى»، «قارىمۇ قارشى سۆز تېپىش ئويۇنى»، «مەنىداش سۆز تېپىش ئويۇنى»... ئويناش ئارقىلىق ئۇلارنىڭ تىل ئىقتىدارىنى يېتىلدۈرۈشكە كۈچىشىنى تەۋسىيە قىلىمىز. ئۈلگە:

دادا: باغدا گۈللەر ئېچىلار قۇياشقا بېقىپ،
بالا: مەن دادامغا چاي تۇتتۇم، سۈت، قايماق قېتىپ.
دادا: باھار كەلسە چېچەكلەر ئېچىلار گۈزەل،
بالا: بۇلبۇل، كاككۇك شادلىنىپ ئېيتىشار غەزەل.

جۈپ سوئال

1. تۆۋەندىكى ئاۋازلارنىڭ نېمىدىن ئاڭلىنىدىغانلىقىنى يېزىڭلار.

تاراقلاش -	چۇرۇقلاش -
پورۇقلاش -	بۇقۇلداش -
چۇكۇلداش -	قوقۇلداش -
شىرىلداش -	خورۇلداش -
خىرىلداش -	مىقىراش -
چىرقىراش -	

2. تۆۋەندىكى سۆزلەرنىڭ توغرا شەكلىنى تاللاڭ.

ئۆلگە:	ئوقۇ	ئوقۇيدۇ	ئوقۇدۇ
ئىشلە	ئىشلەدۇ	ئىشلەيدۇ	ئىشلەيدۇ
ھار	ھاردۇ	ھارىدۇ	ھارىدۇ
قال	قالدۇ	قالدۇ	قالدۇ
ياز	يازىش	يازشىش	يېزىش
قات	قېتىش	قېتىش	قاتىش

ئال	بېلىش	ئالىش
چال	چېلىش	چالىش
سەپ	سەپىش	سەپىش
ئەت	ئەتىش	ئەتىش
كەل	كېلىش	كەلىش

مېھمان پەسللەر

ئابدۇۋەلى ئايۇپ

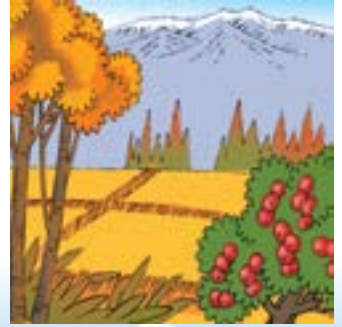
ھويلامغا مېھمان،
بولار پەسللەر.
بەزىدە كېلىپ،
قونار پەسللەر.

كۆزنى ياشلاپ
ئېرىپ كېتەر قار،
قارلىغاچ باشلاپ،
كەلگەندە باھار.

رەشمۇ رەڭ گۈللەر،
يازغا يارىشار.
كۈزنىڭ يولىغا،
دېھقان قارىشار.

سۆيۈملۈك رەڭلەر

ئابلېكىم ھەسەن

يېشىل رەڭگە مەن ئامراق،
يۇرتۇم چىمەن ئەمەسمۇ.
چىمەندوپپا بېشىمدا،
ئاپام تىككەن ئەمەسمۇ.

قىزىل رەڭگە مەن ئامراق،
قىزىل گۈللەر خۇش پۇراق.
ھويلىمىز گۈل، ئۆيىمۇ گۈل،
گىلەملەرمۇ گۈل سىياق.

كۆپكۆك رەڭگە مەن ئامراق،
كۆپكۆك دېڭىز يالتىراق.
كۆپكۆك ئاسمان دەر ماڭا:
«ئۇچقۇچى بوپ كەل پاتراق!»

بۇلۇت مېھمان بول، دېدى

كۆككە قاراپ ئولتۇرسام،
بۇلۇت مېھمان بول، دېدى.
يۇلتۇزلارنى ئاداش تۇت،
ئاي باشلايدۇ يول، دېدى.

تېزراق كەلگن قېشىمغا،
دوستلار ساقلاپ كەتمسۇن.
يازنىڭ تېنى بەك قىزىق،
ئىسسىق كېلىپ تەپمسۇن.

موماڭ تىزغان تىزىقنى،
يولدا ماڭغاچ يەپ ماڭغىن.
بوۋاڭ بەرگەن راۋاپنى،
مۇقام ئېيتىپ چەپ ماڭغىن.

ئايغا ئالغىن كۆز مۇنچاق،
يۇلتۇزلارغا ئاق تۇماق.
يۈگۈرۈك شۇ قۇياشقا،
ئېلىۋالغىن قوڭغۇراق.

ئاداش بولار يۇلتۇزلار،
سرداش بولار تۇلۇن ئاي.
ھاپاش قىلىپ ئوينىتار،
قۇياش دېگەن گۈل چىراي.

يەرگە قاراپ «خوش» دېدىم،
مىندىم بۇلۇت تايچاققا.
قانات كېرىپ «ئۈچ» دېدىم،
ئاسمان ئاتلىق يايلاققا.

كۈن توقاچ

قۇياش كېتىپ كېچىدە،
توڭۇپ قاپتۇ يۇلتۇزلار.
قورساق ئاچتى دېگەندەك،
دېرىزەمدە گۇڭگۇرلار.

سوغۇق تېگەر سىلەرگە،
كۈن بولمىسا ئاسماندا.
توڭلىمايمەن كۈن كەبى،
توقاچ بولغان داستىخاندا.

تېز كىرىڭلار ھوجرامغا،
ئانام ياققان توقاچ بار.
چامغۇر، پىننە توغرىغان،
ئۇسۇپ قويغان ئوماچ بار.

دوست تۇتايلى قۇشلارنى

ئەرگىن داۋۇت ئوغۇز

كېلە تېزدىن مۇكەيلى،
بۆك ئوتلاققا چۆكەيلى.
تەبىئەتكە، قۇشلارغا،
مېھرىمىزنى تۆكەيلى.

ھەيران قالسۇن بېلىقلار،
بەدەنلىرى سىلىقلار.
يىراق تۇرسۇن بىزلەردىن،
قاملاشمىغان قىلىقلار.

سۈزۈك، سۈزۈك سۇلارنى،
ئىچەيلى تەڭ بۇلغىماي.
دوست تۇتايلى قۇشلارنى،
باغ-ۋاراندىن قوغلىماي.

ھەسەن - ھۈسەن

نۇرتىكىن

سىم-سىم يىغلاپ بۇلۇتلار،
ئىچى بوشاپ قالغاندۇ.
كۆڭلى ئېرىپ قۇياشنىڭ،
باغرى يۇمشاپ قالغاندۇ.

قىزىق پاراڭ قىلدىمۇ،
ئاسمان كۈلۈپ كېتىپتۇ.
شوخ كۈلكىدىن ئويغىنىپ،
ھەسەن-ھۈسەن چىقىپتۇ.

چاقىرىپتۇ ئانىسى،
ئانچە يىراق كەتمەستىن.
- كۆينەك تىكتىم كىيىۋال،
خوتەندىكى ئەتلەستىن.

يامغۇر ياغدى شار-شار

ئابدۇۋەلى ئايۇپ

يامغۇر ياغدى شار-شار،
سەل بولۇپ ئاقتى.
كەلدى ئۆستەڭ تار-تار،
قىر بۇزدى، تاشتى.

قوغلاپ سۇنى بالىلار،
راسا ئويناشتى.
دولقۇنلارنىڭ كۈيدە،
قىنىپ مۇڭداشتى.

بۇلدۇقلىغان سوئاللار

1. بىر يىلدا قانچە پەسىل، قانچە ئاي، قانچە كۈن بارلىقىنى سوراپ بېقىڭلار. تۆت پەسىلگە ئىسىم قويسىڭىز كىملىرىنىڭ ئىسمىنى قويغان بولاتتىڭىز؟ 12 ئاينىڭ ھەر بىرىگە بىردىن مۇقامنىڭ ئىسمىنى قويۇشنى خالامسىلەر؟

2. ھەسەن - ھۈسەن قانداق پەيدا بولدى؟ ھەسەن - ھۈسەندە نەچچە خىل رەڭ بار؟ رەڭلەرنىڭ تەرتىپى بويىچە سىزىپ چىقىڭ. ھەسەن - ھۈسەن دېگەن سۆزگە ئوخشاش شەكىلدە كەلگەن جۈپ سۆزدىن بەشنى يېزىڭ. مەسىلەن، قازان - قومۇچ...

3. بۇلۇت بىلەن تۇماننىڭ پەرقىنى بىلەمسىز؟ بۇلۇت قانداق پەيدا بولدى؟ تۇمانچۇ؟

4. كۆكتە ئۈزىدىغان بۇلۇت بىلەن ئۆيدە ئىشلىتىدىغان بۇلۇت بىر گەپمۇ؟ ھەسەن - ھۈسەن بىلەن ھەسەنجان، ھۈسەنجانلارچۇ؟

5. چولپان، چۆمۈچ، يەتتە تىكەن، ئېيىق دېگەن يۇلتۇزلارنى تاپالامسىز؟ ئۇيغۇرچە يەنە قانداق يۇلتۇز ئىسىملىرى بار؟ ئۆكەر يۇلتۇزىنى سىزىپ چىقىڭ.

6. يامغۇردىن كېيىن تەبىئەتتە قانداق ئۆزگىرىشلەر بولدى؟ يامغۇر قوشاقلرىدىن بىر قانچىنى ئېيتىپ بېرىڭلار.

7. بۇ بۆلەكتىكى قوشاقلارنى يادلاپ بېقىڭلار.

ئامان بول ۋەتەن

گۈزەل ئارزۇ

مەمەتئېلى زۇنۇن

ئالتە كۈنلۈك ئالتۇن ئاي،
ئالتۇن تارغىقىم بولسا.
رەڭگارەڭ ھەسەن-ھۈسەن،
شايى ياغلىقىم بولسا.

زەر ھالقامغا چولپاننى،
ياقۇت كۆز قىلىپ سالسام.
يۇلتۇزنى قىلىپ مارجان،
بوينۇمغا ئېسىپ ئالسام.

تاغلار شاھى خانتەڭرى.
خۇشناۋا دۇتار بولسا.
دولقۇنلۇق ئىلى-تارىم،
دۇتارىمغا تار بولسا.

شوخ ناخشامنى، مۇقامنى،
بىر ئۆمۈر جارائىگلاتسام.
ئارزۇيۇم-مۇرادىمنى،
كەڭ جاھانغا ئاڭلاتسام.

مومامسەن تارىم

ئابدۇۋەلى ئايۇپ

مومامسەن تارىم،
چېكەڭدە يۇلغۇن.
ئېيتساڭ تۈگمەس،
چۆچىكىڭ نۇرغۇن.

مومام سەن تارىم،
ئەللىيىڭ مۇڭلۇق.
تىڭشايدۇ تاغلار،
دەريا، كۆل، قۇملۇق.

مومام سەن تارىم،
ھويلاڭ كۆڭۈللۈك.
سىرلار ئاچقۇچى،
ئۇندا كۆمۈكلۈك.

كەلسەڭ دوستۇم ۋەتەنگە

ئەخمەتجان تۇرۇپ بەگتۈرك

قاتار-قاتار غازلاردەك،
كەلسەڭ دوستۇم ۋەتەنگە.
يۇرۇڭقاشقا چۈمۈلۈپ،
ئاقاتتۇق بىز خوتەنگە.

چارچىساق قۇم ساھىلدا،
قاللىناتتۇق ئايتاپقا.
ئېيتىپ ئاق تاش، كۆك تاشنى،
رەڭ قوشاتتۇق ئەتراپقا.

مىنىپ گاھى تۆڭگە،
قۇم شەھەرنى تاپاتتۇق.
ئۇچراپ قالسا دېۋىلەر،
ھارۋىلارغا قاتاتتۇق.

تەكلىماكان باغرىغا،
كۆكسىمىزنى ياقتاتتۇق،
قۇم دېڭىزدا پىلتىڭلاپ،
بىلىجاندەك ئاقتاتتۇق.

كەتسەك ئەگەر ئېچىرقاپ،
قەشقەر بوۋام ئۆيىگە،
مېھمان بولۇپ باراتتۇق.
كۈن توقاچ يەپ، سۈت ئىچىپ،
پالۋان بولۇپ ياناتتۇق.

ئامان بول ۋەتەن

ئابدۇۋەلى ئايۇپ

قەشقەر سەھەردە،

توۋلايدۇ ئەزان.

يۇرتلار نامازغا،

ماڭدۇ شۇئان.

مەسچىتتە خوتەن،

ئارتۇچ، ئۈرۈمچى.

ھەق يولدا دائىم،

بىرلىكتە كۈچى.

سەپكە تىزىلغان،
ياركەنت، قاراماي.
كۇچا ۋە كورلا،
بورتالا، ئالتاي.

ئاقسۇ سەجدىدە،
ئەسلەر غۇلجام دەپ.
چۆچەك، قومۇلۇم،
بولسۇن ساغلام، دەپ.

يۇرتلار نامازدا،
بولدۇ بىر تەن.
دەيدۇ دۇئادا،
ئامان بول ۋەتەن.

ئۇيغۇر يوق يەردە

ئابدۇۋەلى ئايۇپ

مەشرەپ قاينماس،
ئۇيغۇر يوق يەردە.
دۇتار سايىرماس،
ئۇيغۇر يوق يەردە.

چاقچاق ئاۋۇماس،
ئۇيغۇر يوق يەردە.
مۇقام ياڭرىماس،
ئۇيغۇر يوق يەردە.

قۇياش بولماس نان،
ئۇيغۇر يوق يەردە.
ئاي بولماس مېھمان،
ئۇيغۇر يوق يەردە.

رامزان كەلدى

ئابدۇۋەلى ئايۇپ

رامزان كەلدى،
زوهۇرلۇق ئېلىپ.
قولدا قۇرئان،
تلاۋەت قىلىپ.

رامزان كەلدى،
ساۋاب كۆتۈرۈپ.
كۆڭۈلدىن كىرنى،
يۇيۇپ ئۆچۈرۈپ.

رامزان كەلدى،
ئىپتارلىق ئېلىپ.
بىسىمىلاھ، دېدىم،
داستخانغا كېلىپ.

دۇئادا قولۇم

ئابدۇۋەلى ئايۇپ

2015-يىلى 9-دىكابىر كۈنى مۇنرەنىڭ باي ناھىيەسىگە تەۋە تاغلىق رايۇندا ئوتچاچار بىلەن ئۆلتۈرۈلگەنلىكى خەۋەر قىلىندى. تۇرغۇن مەمەت ئائىلىسى پىلانلىق تۇغۇت سىياسىتى سەۋەبلىك قورساقتىكى ھامىلىنى ئالدۇرۇشقا مەجبۇرلانغاندىن كېيىن تاغقا قاچقان ۋە غاردا بىر قىز تۇغۇلغان. قاراڭغۇ غاردا تۇغۇلغان بۇ قىزغا مۇنرە (نۇرلۇق، يورۇق) دېگەن ئىسىم قويۇلغان. ئاتا-ئانا ئۇلارنى تاغدا قوغداپ قۇتقۇزۇپ قالغان مەمەت ئەيساغا مۇنرەنى بالا قىلىپ بەرگەن. مۇنرە توققۇز ياشقا كىرگەن يىلى تۇغۇلغان غاردا ئائىلىسىدىكىلەر بىلەن بىللە كۆيدۈرۈپ ئۆلتۈرۈلگەن.

يغلاپ تۇغۇلۇپ،
يۇرتقا پاتمىغان.
ئىسقى يوتقاندا،
ئۆيدە ياتمىغان.

تاغنىڭ ئۆڭكۈرى،
بۆشۈكۈڭ بولغان.
داداڭ بەلبېغى،
يۈڭسىڭ بولغان.

قىرىق كۈنۈڭدە،
بايرام بولمىغان.
ئاپپان، سارايدا
مېھمان تولمىغان.

توققۇز باھارغا،
پورەك ئاچقانتىڭ.
توققۇز ساماغا،
قانات قاققانتىڭ.

جىسىمىڭنى جۇدۇن،
قوغلىدى باغدىن.
زارىڭنى ئەل يۇرت
ئاڭلىدى تاغدىن.

كۈلگە ئايلاندىڭ،
تۇغۇلغان غاردا.
كېپەنسز تېنىڭ،
كۆمۈلدى قاردا.

ساڭا قانمىغان،
يايلىقنىڭ قالدى.
سېنى مىندۈرگەن.
تايلىقنىڭ قالدى،

قىزىم سەن كۆيدۈڭ،
كۆيمىدى زۇلۇم.
قىزىم جەننەت قۇچ
دۇئادا قولۇم.

پېچىرلىغان سوئاللار

1. تارىم ۋادىسى، تارىم ئويمانلىقى ۋە تارىم دەرياسى، دېگەن ماۋزۇدا رەسىم سىزنىڭ. سىزغان رەسىمىڭىزنى چۈشەندۈرۈپ بىر پارچە يېزىڭ. نېمە ئۈچۈن ئىلى دەرياسىنى ياكى ئىرتىش دەرياسىنى ئانا دەريا، دېمەي تارىم دەرياسىنى ئانا دەريا دەيمىز؟

2. تەڭرىتاغ، خانىتەڭرى دېگەن سۆزلەردىكى «تەڭرى» سۆزىنىڭ مەنىسى نېمە؟ شاھ دېگەن نېمە؟ تاغلارنىڭ شاھى بولامدۇ؟

3. تونۇر ھەققىدە نېمىلەرنى بىلىسىز؟ «ئاتا-ئانامنىڭ بالىلىق دەۋرى ۋە تونۇر» دېگەن ماۋزۇدا بىر پارچە يېزىپ كېلىڭلار.

4. تۆۋەندىكى رەسىمگە قاراپ تونۇر ۋە نان بىلەن باغلانغان بەش جۈملە يېزىڭلار.

5. رامزان دېگەن نېمە؟ رامزان ئېيتىش دېگەنچۇ؟
نېمە ئۈچۈن رامزان تۇتمىز؟ «رامزان قوشاقلرى» قانداق
ۋاقتتا ئوقۇلىدۇ؟ رامزاندىكى داستىخان ئادەتتە سېلىنغان
داستىخاندىن قانداق پەرقلىنىدۇ؟

6. بىر مەسچىتنى سىزنىڭ، ئىچىدە بىر سەپتە تۇرغان
قەشقەر، خوتەن، ئارتۇچ، كورلا قاتارلىق شېئىردا تىلغا ئېلىنغان
نامازخانلار بولسۇن.

7. بىر ئۆي سىزنىڭ، ئىشىكىگە ئۇيغۇر دەپ يېزىڭ، ئىچىدىكى
ھەر بىر تۈۋرۈككە «ئامان بول ۋەتەن» دېگەن شېئىردا تىلغا
ئېلىنغان ئۇيغۇر يۇرتلىرىنىڭ ئىسمىنى قويۇڭ.

8. «كەلسەڭ دوستۇم ۋەتەنگە» دېگەن ماۋزۇنى ئۆزگەرتىپ
«كەلسەڭ دوستۇم چەتئەلگە» دەپ يېزىپ چىقىڭ. قانداق
سۆزلەرنى ئۆزگەرتىش كېرەكلىكى ھەققىدە ئويلىنىپ بېقىڭ ۋە
نېمە ئۈچۈن شۇنداق ئۆزگەرتىلگەنلىكىنى ئېيتىپ بېرىڭ.

9. بۇ ھايۋانلارنى بويلاڭ ۋە نامىنى يېزىڭ.

سۇسىز توشقانلار

ئابدۇۋەلى ئايۇپ

لوپنۇر كۆلى قۇرۇپتۇ. لوپنۇرلۇق توشقان سۇسىز قاپتۇ. توشقان بۆجەنلەرنى باشلاپ سۇ ئىزدەپ مېڭىپتۇ. قۇرۇق دەريانى بويلاپ كېتۋاتسا بىر كۆل ئۇچراپتۇ. ئىنسانلار بۇ كۆلنى ئامبار دەيدىكەن. قۇرۇق دەريانىڭ ئىسمى تارىم بولۇپ، سۈيى مۇشۇ ئامبارغا قاماقلق ئىكەن. ئۇلار ئامباردا سۇغا قېنىپتۇ. ئەمما ئوۋچىلار قوغلاپ تىنچ قويماپتۇ.

شۇنداق تىنچسىز يىللاردا ئانا توشقان قېچىپ يۈرۈپ ھېرىپتۇ. يېشى چوڭلاپ قېرىپتۇ. يۇرتىنى ئەسلەپ يىغلاپتۇ. ئاخىرى ئامبارغا قاماقلىق سۇنى لوپنۇرغا باشلاپ كەتمەكچى بوپتۇ. بالىلار بىلەن ھەر كۈنى يەر تېگىدىن كۆلگە ئېرىق كولاپتۇ. بۆجەنلەر ئىشلەپ كۈچكە تولۇپتۇ. قېرى توشقان ئىشلىگەنچە ساغلام بولۇپتۇ.

بىر يىلى ھەممە يەر مۇزلاپتۇ. ھەر كۈن توپا يېغىپ ئەتراپنى كۆزگىلى بولماپتۇ. شۇنى كۈتكەن توشقانلار كۆلدىن تۆشۈك ئېچىپتۇ. زېرىككەن سۇلار يەر ئاستى ئېرىق بىلەن قېچىپتۇ. شۇندىن كېيىن قاچقان سۇ ۋە توشقانلاردىن خەۋەر يوق ئىكەن. بەزىدە قۇملۇقتا يىراقتىن توشقان ۋە سۇ كۆرۈنۈپ يوقاپ كېتىدىكەن. يولۇچىلار بۇنى ئالۋۇن دەيدىكەن، ئەمما ئالۋۇن زادى نېمە ھېچكىم بىلمەيدىكەن.

ئاچكۆز تىين

بىر ئاچكۆز تىين بار ئىكەن. ئۇ دائىم كۆزى نېمىنى كۆرسە شۇنى ئالسام دەيدىكەن. بىر كۈنى ئۇ تاغدىن چۈشۈپ بىر ئانارلىق باغقا كىرىپ قاپتۇ. ئۇ تاللا-تاللا ئاخىرى ئەڭ چوڭ، ئەڭ قىزىل ئاناردىن بىرنى ئۈزۈپتۇ-دە سەكرەپ، تاقلاپ كېتىپتۇ.

تىين باغدىن چىقىپ بىر ئېتىزغا كەپتۇ. ئۇ ئېتىزدىن بىر سەۋزە يۇلۇپتۇ-دە، ئانارنى تاشلاپتۇ.

يولدا ئۈزۈملۈك ھويلىغا يولۇقۇپتۇ. شۇنىڭ بىلەن سەۋزىنى تاشلاپ چوڭ بىر ساپاق ئۈزۈمنى يۈدۈپ مېڭىپتۇ. ئۆيگە بارغۇچە بىر ئېرىق ئۇچراپتۇ. قارىسا ئاي تۇرغان. تىين ئېرىقتىن ئايىنى سۈزمەكچى بولۇپ ئۈزۈمنى تاشلاپ ئايىنى قوغلاپتۇ. ئاخىرى ئايىنى تۇتالماي ئۆيگە قۇرۇق قول يېنىپتۇ.

ئويۇنچى مايۇنچاق

ئابدۇۋەلى ئايۇپ

مايۇنچاق ئورماندا مېۋە ئۈزۈپ زېرىكىپ قاپتۇ. يەردە
ئۇنىدىغان قوناق، سودا ئۈزىدىغان بېلىق يىگۈسى كەپتۇ.

قوناق تېرىشنى ئۆگىنەي، دەپ بىر ئېتىزغا كەپتۇ-دە قوناق
يەۋاتقان ئۆكۈزگە: - ئۆكۈز ئاكا، ماڭا قوناق تېرىشنى ئۆگەتكىن،-
دەپتۇ.

ئۆكۈز ماقۇل بولۇپ مۆرەپتۇ. قوناق تېرىش ئۈچۈن ئىككىسى
يەر ئاغدۇرۇپ ساپان سۆرەپتۇ. مايمۇنچاق بىردەم ئىشلەپ «قوناق
تېرىپ يېمەك قىيىن ئىكەن» دەپ قېچىپتۇ.

ماڭا ماڭا مايمۇنچاق بىر ئېرىق بويىغا كەپتۇ، دە بېلىق
يەۋاتقان ئۆردەككە:

- ئۆردەكجان، ماڭا بېلىق تۇتۇشنى ئۆگەتسەڭ بولامدۇ؟-
دەپتۇ.

ئۆردەك قوشۇلۇپتۇ. مايمۇنچاق بىردەم بېلىق قوغلاپ
زېرىكىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن بېلىق تۇتۇشنى تاشلاپ، بازارغا كېتىپتۇ.

مايمۇنچاق بازاردا بېلىق يېگەننىڭ ئاغزىغا قارايتۇ. كۆكۈش
يېگەننىڭ چىشىنى ساناپتۇ. بەزىدە بېلىق تۇتقانى، بەزىدە يەر
تېرىغاننى دوراپ خەقلەرنى كۆلدۈرۈپتۇ. كىشىلەر ئۇنى قوناق
مەردىكى، بېلىق قاسرىقى بېرىپ كۆندۈرۈپتۇ. ئۇزاق ئۆتمەي
مايمۇنچاق قەپەزدە ئويۇن قويۇشنى باشلاپتۇ. شۇندىن كېيىن ئۇ
نەدە كىشىلەر چاۋاك چالسا شۇ يەردە يۈرەرمىش.

ئۈچ ھۇرۇن

بۇرۇندا ئۈچ ھۇرۇن دوست ئىكەن. ئۇلار بىر بىرىدىن ئەزمە ئىكەن. بىر كۈنى ئۇلار بىر ئىت بىلەن يولغا چىقىپتۇ. ئۇلار يول بويى ئەزمىلىك بىلەن مېڭىپ، ئاخىرى ھېرىپ بىر ئۆستەڭگە يېقىن يەردە توختاپتۇ. بىر بالا بازارغا قېتىق ۋە نان ساتقىلى ماڭغان ئىكەن. ئاچ ھۇرۇنلار بىر نان بىلەن قېتىق ئاپتۇ. ئەمما قولى پاسكىنا بولغاچقا:

– سۇنى سەن ئەكەلگىن، – دەپ بۇيرۇپتۇ بىرى ئىككىنچىسىگە.

– نېمىشقا مەن ئەكىلىدىكەنمەن؟ ماۋۇ ئەكەلسۇن، – دەپتۇ

ئىككىنچى ھۇرۇن ئۈچىنچىسىگە.

- مەنمۇ؟ - دەپ ئىككىسىگە گۈلىپىتۇ ئۈچىنچى ھۇرۇن، -
سۇنى يالغۇز مەن ئىچەمدىم، نېمىشقا مەن ئەكىلىپ يۈرەتتىم؟!
ماۋۇ ئىتنى بۇيرۇڭلار، - دەپتۇ.

ئۈچ ھۇرۇن تاللىشىپ كۈنى كەچ قىپتۇ. ئاخىر ئۇلار: «كىم
گەپ قىلسا ياكى مىدىرلسا سۇ ئەكەلسۇن» دەپ پۈتۈشۈپتۇ. سۇ
ئەكىلىشتىن قورققان ھۇرۇنلار بۇتتەك مىت قىلماي، ئۈندىمەي
ئولتۇرۇشۇپتۇ. بۇ چاغدا، ئۇلار ئەگەشتۈرۈپ كەلگەن ئىت، نان
بىلەن قېتىقنى يەپ بوپتۇ. ئاندىن بىرىنچى ھۇرۇننى يالاشقا
باشلاپتۇ. چىدالمىغان بىرىنچى ھۇرۇن: «چاغ-چاغ!» دەپ
ۋارقىرىغانىكەن، قالغان ئىككى ھۇرۇن: «ھەببەللى، سۇنى ئەمدى
سەن ئەكىلىدىغان بولدۇڭ!» دەپ خۇشاللىقتىن چۇقان كۆتۈرۈپتۇ.

كارامەت بۆدۈنە

ئابدۇۋەلى ئايۇپ

چۆجە بۆدۈنە چىلاشنى ئۆگىنىپ بەك خۇش بوپتۇ. ئانىسى ئۇنى ماختاپ ھەر كۈنى: - ئوماق بۆدۈنەم، سەندە كارامەت بار جۇمۇ، سەن چىللىمساڭ تاڭ يورۇمايدۇ، كۈن چىقمايدۇ، ئىگىمىز ئويغانماي كاتەك ئاچمايدۇ، - دەيدىغان بوپتۇ. چۆجە بۆدۈنە بۇ گەپلەرگە كۆنۈپتۇ، مەندە كارامەت بار دەپ ھەممە يەردە كۆرەڭلەپ: - بۇق، بۇق، بۇق! بۇق، بۇق، بۇق! كىم بولساڭ بول، مەندىن قورق! - دەپ يۈرۈپتۇ.

چۆجە بۆدۈنە بىر كۈنى كالغا قونۇپ: - بۇق،
بۇق، بۇق! بۇق بۇق، بۇق، كىم بولساڭ بول، مەندىن
قورق! - دەپتۇ. كالا ئاچچىقلاپ قۇيرۇقىنى بىر
شلىتغان ئىكەن، يىقىلىپ يەرگە ئاران قونۇپتۇ.
چۆجە بۆدۈنە قاتتىق ئاچچىقلاپ كالغا: - ماڭا
قورقماي شلىتەن ئاتامسەن؟ ئەگەر يىقىلىپ پۈتۈم سۇنسا،
ساڭا تاڭنى، كۈننى ھەرگىز كۆرسەتمەيمەن، - دەپتۇ.
- ھا، ھا، ھا! - كالا ئۆزىنى تۇتالماي كۈلۈپ تاشلاپتۇ
ۋە: - ھەي، سەندە ئۈنچىلىك كارامەت يوق، - دەپتۇ.
چۆجە بۆدۈنە ئاڭلاپ تېخىمۇ ئاچچىقلاپتۇ - دە، كالغا:
- خەپ! كارامەتنى ئەتە كۆرسەن! ئەتە مەن بىر چىللىماي
باقاي، تاڭ يورۇمدۇ، كۈن چىقامدۇ قېنى؟ - دەپتۇ.

ئەتسى سەھەر بۆدۈنە «كالا تاڭ ئاتقۇزالماي ماڭا يالۋۇرىدۇ»، دەپ قوپماي ئوخلاپتۇ. كۆزىگە ئاپتاپ چۈشۈپ قارىسا، تاڭ يورۇپ، كۈن چىقىپ، كالىمۇ ئىشقا ماڭغان. چۆجە بۆدۈنە «باشقىلار ئاڭلىسا مازاق قىلارمۇ»، دەپ كاتەككە مۆكۈپ تالاغا چىقماي دانلاپتۇ. ئۇ «كارامەت دېگەن زادى قانداق نەرسىدۇ؟ مەندە بارمىدۇ؟ بولسا نەرىمدە باردۇ؟ ئانامنىڭ كارامەت بار دېگىنى توغرىمۇ ياكى كالنىڭ يوق دېگىنىمۇ؟ كۈن نېمىشقا چىللىمسام چىققاندۇ؟ تاڭ نېمىشقا مېنى ساقلاپ تۇرمايلا يورۇپ كەتكەندۇ» دەپ ئويلاپتۇ. ئېيتىشلارغا قارىغاندا بۆدۈنە ھازىرمۇ ئۆزىدىكى كارامەتنى ئىزدەپ يۈرگۈدەك.

دادا، سەن نەدە

ئابدۇۋەلى ئايۇپ

دادا، ئۆتكەن ھەپتە خانىم سېنى جىنايەتچى، دېگەندى. بۈگۈن، مەكتەپتە، مەھەللىدە ھەممەيلەن شۇنداق دەيدۇ. ھاممام تۇرۇپ چوڭ يىغىندا سېنى «جىنايەتچى»، دەپ سۆزلىدى، نېمىشقا ئۇنداق دەيدۇ؟ - دادام ئۇنداق ئەمەس! - دەپ يىغلاپ كەتتىم. دادا، جىنايەت، دېگەن نېمە؟

مومام ساڭا ئەتىيازدا ئۈزۈم، يازدا ئۆرۈك، كۈزدە ئۈزۈم ساقلاپ بېرەلمەي ئۆلۈپ كەتتى. بوۋام سەن يازغان كىتابنى ئەكەلگىلى ئۈرۈمچىگە كەتكەنچە قايتىپ كەلمدى. ھاممام سېنى بۇرۇن يازغۇچى، دېگەن ئىدى. بۈگۈن يىغىندا «بۆلگۈنچى» دەيدۇ. دادا، بۆلگۈنچى، دېگەن نېمە؟

دادا، ئانام سېنى كىتاب يازغىلى كەتتى دەيدۇ. يىراقتا كىتاب يازماي، يېنىمدا مېنى ئويناتساڭ بولمامدۇ؟ سەن يازمىساڭمۇ كىتابلار كىتابخانىدا كۆپقۇ! دادا، بالىلار بۆلگۈنچى دادىسى باركەن، دەپ مەن بىلەن ئوينىماي قالارمۇ؟

ھاممام ھېلىقى كۈنى يىغىندا سېنى جىنايەتچى، دەپ بولۇپ، ئۆيدە دۈم يېتىپ ئۇزاق يىغلىدى. مېنى چىڭ قۇچاقلاپ تۇرۇپ كەچۈرۈم سورىدى. ماڭا بازاردىن شاكىلات، سۈت كەمپۈت، سېغىز ئېلىپ بەردى. بۇلارنى ئاداشلىرىمغا بەرسەم ئۇلارمۇ كەچۈرۈم سوراپ مەن بىلەن يەنە ئوينارمۇ؟

دادا سەن، يالغان سۆزلىگەن كىشى كۆزۈڭگە قارىيالمايدۇ، دېگەن ئىدىڭ. سېنى بۆلگۈنچى، دېگەن خانىم، مۇدىر، ھاممام، ھەممىسى كۆزۈمگە قارىيالمدى. سېنى كىتاب يازغىلى كەتتى، دېگەندە ئاناممۇ شۇنداق قىلغان. مەن بىلىپ قالدىم دادا، ھەممىسى يالغانچى. چوڭلار يالغان ئېيتىدۇ. ئەمما.. دادا، سەن زادى بۆلگۈنچىمۇ، يازغۇچىمۇ؟ سەن زادى نەدە؟

ۋىچىرلىغان سۇئاللار

1. تۆۋەندىكى ھايۋانلارنىڭ ئىسمىنى يېزىڭلار، چالا سىزىلغان ئەزالىرىنى سىزىڭلار ۋە كىتابتا بۇلارغا ئائىت قانداق مەزمۇنلارنىڭ بارلىقىنى ئېيتىپ بېرىڭلار.

2. تۆۋەندىكى كۆكتاتلارنى بويانگلار، ئىسمىنى يېزىڭلار ۋە قايىسى ھەرپلەرگە ئوخشايدىغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىڭلار.

3. تۆۋەندىكى رەسىمگە قاراپ بىر ھېكايە توقۇڭلار ۋە رەسىمنىڭ كەم قالغان قىسىملىرىنى سىزىپ بېقىڭلار.

4. نەسردىن ئەپەندى كىم؟ تۆۋەندىكى رەسىمگە قاراپ نەسردىن ئەپەندى لەتىپىلىرىدىن بىرنى ئېيتىپ بېرىڭلار.

5. ماس سۆزلەرنى تۇتاشتۇرۇڭلار.

